

STENOGRAFSKE BELEŠKE

NARODNE SKUPŠTINE

KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

GODINA 3

BEOGRAD 1933 GODINE

KNJIGA 1

VII REDOVNI SASTANAK

NARODNE SKUPŠTINE

KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

DRŽAN 17 NOVEMBRA 1933 GODINE U BEOGRADU

PRETSEDAVALI:

Pretsednik

Dr. KOSTA KUMANUDI

Potpretsednik

Dr. AVDO HASANBEGOVIĆ

Sekretar

MILAN MRAVLJE

Prisutni g.g. Ministri: Ministar šuma i rudnika **Pavao Matica** i Ministar fizičkog vaspitanja naroda dr. **Lavoslav Hanžek**.

POČETAK U 10,30 ČASOVA.

SADRŽAJ:

Pre dnevnog reda: 1 — Čitanje i usvajanje zapisnika VI redovnog sastanka;

2 — Saopštenje o podnošenju interpelacija narodnih poslanika: Svetislava Hodera na Ministra unutrašnjih poslova o radu Leonida Čudnovskog, načelnika Sreza levačkog; i Milana A. Božića na Ministra šuma i rudnika o raskidu ugovora sa šumskim preduzećima »Krivaja« A. D. i usvajanje hitnosti.

Govornici: Milan A. Božić, Ministar šuma i rudnika Pavao Matica.

Dnevni red: Pretres i usvajanje u načelu, pojednostima i konačno izveštaja Odbora za proučavanje zakonskog predloga o obaveznom telesnom vaspitanju.

Govornici: Dr. Ante Kuntarić, dr. Miloslav Stojadinović, Ministar fizičkog vaspitanja naroda dr. Lavoslav Hanžek.

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Otvaram VII redovni sastanak Narodne skupštine. Izvolite čuti zapisnik prethodne sednice.

Sekretar Milan Mravlje pročita zapisnik VI redovnog sastanka.

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Ima li kakva primedba na zapisnik? (Nema). Pošto primedaba nema, zapisnik je primljen.

Izvolite čuti interpelacije.

Sekretar Milan Mravlje (saopštava): G. Svetislav Hodera, narodni poslanik, upućuje interpelaciju na g. Ministra unutrašnjih poslova o radu Leonida Čudnovskog, načelnika Sreza levačkog;

G. Milan Božić, narodni poslanik, upućuje interpelaciju na g. Ministra šuma i rudnika o raskidu ugovora sa šumskim preduzećima »Krivaja« A. D. i traži da joj se prizna prvenstvo.

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Ima reč g. Milan Božić da obrazloži traženo prvenstvo.

Milan Božić: Gospodo narodni poslanici, vama je svima poznato da sam 11 o. m. podneo nekoliko interpelacija, u kojima sam tražio hitnost specijalno za interpelaciju koja se tiče »Krivaje«. Vama je svima poznato da je skoro čitava Skupština tako reći bila za to, da se ta hitnost prihvati, ali se desilo da čak nije bilo ni glasanja o traženoj hitnosti. Samo jedan momenat, gospodo, da vam istaknem iz zapisnika komisije prošle godine, koja na jednom mestu

kaže: »Pošto Ministru nisu poznate unutarnje prilike društva te njegov rad, radni prosperitet, a pošto država nije imala od društva nikakvih dobitaka, to treba pokloniti ovome pitanju veliku pažnju i postupiti sa velikom opreznosti, pre nego što se država odluči da za glavnici glasuje«. Na drugom mestu ovoga zapisnika stoji: »a na sednici Upravnog odbora od 5 avgusta 1932 godine izjavio je: dovoljno je ovde bez komentara konstatovati da državni erar ni do danas nije pristupio upoznavanju unutrašnjih odnosa društva, njegova rada i prosperiteta«.

Prešednik dr. Kosta Kumanudi: Gospodine poslanice, ne možete razvijati svoju interpelaciju, možete govoriti samo o prvenstvu. Danas nije na dnevnom redu interpelacija, a kada bude na dnevnom redu onda možete o tome govoriti. (*Dr. Ivan Lončarević:* Nikada nisu interpelacije na dnevnom redu!)

Milan Božić (nastavlja): Gospodo, samo još jedan momenat. Ta ista komisija konstatovala je i to da je 1927 godine između 1 i 10 oktobra, kada je sklopljen ugovor sa državom, sklopljen na štetu države za 195,073.310.64 dinara i t. d.

Na drugom mestu stoji da je jedan advokat 1930 i 1931 godine primio 5,514.750 dinara.

Molim vas, gospodo, ova dva momenta dovoljna su da objasne kako se radilo u tome društvu. Medutim, g. Ministar šuma i rudnika, 11 ovog meseca, rekao je, da ne može doći do knjiga, jer su te knjige odnešene, ukradene, od g. Regenštrajfa, i dokle ne dođu knjige, da ne može učiniti ništa. On je, čak, izjavio ovde u Skupštini, da je te knjige tražio preko našeg Poslanstva u mesecu januaru, a požurio u mesecu februaru, i do danas nije došao ni do kakvih rezultata. Ja tvrdim, da nikad neće doći do tih knjiga, koje su pokradene i koje je Regenštrajf odneo u Beč. Ja mislim, da g. Ministar šuma i rudnika treba da bude svestan, a on je ovde prisutan, da nam kaže, da je on nazad pola godine dana saopštio preduzeću da će ga raspustiti, ako ne udovolji svojim obavezama. Ja ovde tvrdim pred svima Vama i pred g. Ministrom, da preduzeće nije svojim obavezama udovoljilo, i, prema tome, trebalo je da se taj ugovor sa firmom »Krivaja« raskine. I ja se čudim, da g. Ministar šuma i rudnika to svoje obećanje do danas nije ispunio.

Pored toga, gospodo, postoji predlog nadležne Direkcije u Sarajevu, da se ugovor razreši...

Prešednik dr. Kosta Kumanudi: Molim Vas, g. Božiću, da završite, prošlo je pet minuta.

Milan Božić (nastavlja): Pored toga postoji predlog nadležne Direkcije u Sarajevu, da se ugovor razreši i da se omogući rad drugima u tome preduzeću. Ja ponovo tvrdim, da je g. Ministar šuma i rudnika u posedu celoga materijala koji mu je potreban za razvrtnuće ovoga ugovora. Osim toga g. Ministar zna, da je Banska uprava donela rešenje, da se to društvo raspušta, pa se čovek mora čuditi da g. Ministar tu odluku Banske uprave do danas nije u delo proveo.

Vama je, gospodo, poznato, da je rad u »Krivaji« neophodno potreban, potreban koliko sa šumskog uzgojnog gledišta, toliko isto i sa socijalnog stanovišta, jer bi radništvo na taj način bilo zaposleno, a to radništvo danas na jedan ružan način iskorišćuje susedna firma pored Zavidovića. Ja mislim, s obzirom na ove činjenice koje iznosim ovde javno, i za koje jamčim i tvrdim svojom glavom da postoje, a

postoji u zadnje vreme i strahovita kampanja stranih novina u pogledu »Krivaje«, da sam time dovoljno obrazložio prvenstvo. Molim da se za ovu hitnost glasa.

Konačno, gospodo, zašto g. Ministar šuma i rudnika ni do danas nije pozvao pretstavnikne odnosno odbor, koji je sam Ministar postavljao, zašto nije odbor toga društva pozvao na odgovornost, jer je taj odbor odgovoran za sva nedela koja se u tome društvu čine. A skrećem vam pažnju specijalno na g. Uroševića, koji se već nekoliko puta javlja u »Politici«, braneći svim silama i svom snagom toga Regenštrajfa.

Ja Vas molim, da ne bi došlo do one »Dum Roma deliberat, Saguntum perit«, da glasate za hitnost ove moje interpelacije.

Prešednik dr. Kosta Kumanudi: Ima reč Ministar šuma i rudnika g. Matica.

Ministar šuma i rudnika Pavao Matica: Pošto sam po ovoj stvari već više puta davao svoj odgovor, mislim da nije potrebno da sada ponova odgovaram, Izjavljujem da ne primam hitnost.

Prešednik dr. Kosta Kumanudi: Prima li Narodna skupština traženu hitnost? (Glasovi: Prima — ne prima!) Gospoda koja su »za« sedeće, a gospoda koja su »protiv« prvenstva ustaće. (Većina sedi). Narodna skupština primila je prvenstvo za ovu interpelaciju.

Prelazimo na dnevni red. Na dnevnom redu je produženje pretresa izveštaja Odbora o predlogu zakona o obaveznom telesnom vaspitanju.

Reč ima narodni poslanik g. dr. Ante Kuntarić.

Dr. Ante Kuntarić: Gospodo narodni poslanici, kada raspravljamo o zakonskom predlogu o obaveznom fizičkom vaspitanju naroda, onda moramo da promotrimo to pitanje ne zasebno nego i u sklopu svih ostalih pitanja, pitanja nacionalnih, socijalnih i ekonomskih. U prvom redu postavljaj nam se pitanje, da li donosimo ovaj zakonski predlog ili ovaj zakon u pravo vreme, a zatim drugo pitanje, koju svrhu ima taj zakon i da li mi tu svrhu ovim zakonom možemo da postignemo s obzirom na date okolnosti pod kojima taj zakon ima da se primenjuje.

Ja sam naročito naglasio da mi ne možemo da raspravljamo o ovome zakonskom projektu samom za sebe, onako kakav je po tekstu ili po slovu zakona donesen pred Narodnu skupštinu, nego treba da ga raspravimo u sklopu svih ostalih pitanja i problema koja nam današnjica donosi na rešavanja, a naročito u sklopu pitanja nacionalnih, socijalnih i ekonomskih. A da ta pitanja ispravno ocenimo i prosudimo, potrebno je da se osvrnemo na one neposredne i posredne posledice velikog Svetskog rata, koje su izazvale stanovita pomeranja u svima manifestacijama državnog i narodnog života. Ta pomeranja srušila su i u nacionalnom i u socijalnom pogledu mnogobrojna načela koja su vladala kao maksime još pre rata a delimično i posle rata, delimično ih korigirala a delimično ih potpuno oborila.

Ali ta pomeranja najviše su uticala na ekonomski život naroda, najviše su uticala na nacionalno gospodarstvo, a i na celokupnu svetsku privredu. I zato nije čudo da parlamenti svih zemalja u prvome redu rešavaju ova mnogobrojna socijalna i ekonomska pitanja, da traže rešenje za sanaciju ove velike svetske krize; nije čudo da se sastaju brojne ekonomske konferencije u svima zemljama na svetu, da

bi se našao lek iz ove krize i da bi se stvorile pretpostavke za opšte narodno blagostanje. I kod nas Narodna skupština dovedena je u nizu pitanja pred brojne probleme i socijalnog i ekonomskog značaja i mi, budući da se naša narodna privreda nalazi u jednoj stalnoj depresiji; vidimo da nema gotovo nikakvih znakova, da se ta depresija popravlja i da se pokazuju bilo kakvi znaci napredovanja i poboljšanja naše narodne privrede. Mi stojimo pred brojnim ekonomskim i socijalnim problemima, koji nam nalažu da ih hitno rešimo, pred problemima koji interesuju celu našu javnost i ceo naš narod. Tu se nameću u prvome redu pitanja našega seljaka, zemljoradnika, koji uprkos toga da poseduju obilne agrarne proizvode, žive u najvećoj bedi; tu se postavlja i pitanje našega radnika koji nema ni rada ni zarade; postavlja se pitanje naše industrije, naše trgovine, našeg novčarstva itd. To su sve pitanja za koja tražimo hitno rešenje ne samo mi, nego celokupna naša narodna privreda. I jasno je, ako mi ceo taj sklop pitanja promatramo, da moramo doći do zaključka da uzroke ove velike svetske depresije kod agrarnih zemalja moramo tražiti kod onoga najbrojnijeg staleža, kod zemljoradnika, kod koga se je kriza najprije pojavila, potpuno ga pauperizirala i gotovo sasvim uništila njegovu ekonomsku snagu. Ali, gospodo; ja mislim, da ova brojna ekonomska i socijalna pitanja mi ne možemo rešavati stanovitim zakonima, svaki problem posebno, već da u celokupnom sklopu tih pitanja treba da se sprovede jedna radikalna reforma koja će doneti jednu ekonomsku i socijalnu obnovu celokupnog našeg naroda i naše narodne privrede. Za postignuće ove obnove našega naroda i naše narodne privrede mi treba da stvorimo jedan snažan duh u našem narodu koji će u njemu stvoriti povoljan teren da se te reforme mogu sprovesti. A te reforme treba da budu radikalne, da bi se postigla potrebna solidarnost između pojedinih društvenih klasa, da bi se interesi pojedinaca i pojedinih društvenih klasa pokorili vrhovnim interesima države. Kao što je bio potreban šesti januar, da manifestom Njegovog Veličanstva Kralja sruši one ostatke demokratije, koji su doveli u pogibelj celinu našeg državnog i narodnog jedinstva, tako su isto potrebne danas odlučne radikalne socijalno-ekonomske reforme, koje će srušiti one ostatke predašnjeg liberalnog sistema koji je upropastio ne samo našu nacionalnu, nego i celokupnu svetsku privredu.

I zato nam je jasno, da je za postignuće ovih velikih socijalnih i ekonomskih reformama potrebna socijalna i ekonomska diktatura koja će da sruši samovolju pojedinca u korist općih državnih i narodnih interesa i koja će da sruši samovolju pojedinih društvenih klasa i koja će da dovede do njihove solidarnosti i da ih podredi interesima državne zajednice i interesima naroda koji je personificiran u svom vrhovnom organu, u državi. I zato za stvaranje ovog velikog socijalnog i ekonomskog pravnog poretka, za stvaranje ove velike socijalne i ekonomske obnove, mi se obraćamo ovim zakonom našoj omladini. Mi se ovim zakonom obraćamo na našu omladinu da ona stvori te pretpostavke, da je nacionalno odgajamo i fizički vaspitamo. I nameće nam se pitanje: da li je država dužna i da li je potrebno da ona zadrži i u ove odnose. Ja bih na to svakako odgovorio jestno, jer ja ne smatram da je država jedan skup pojedinaca ili zbroj građana koji žive na stanovitoj

teritoriji a koji su povezani stanovitim pravnim normama, nego smatram da je država jedan živi organizam koji treba da skuplja sve žive snage naroda, da ih odgaja i vodi onoj svrsi koja joj je namenjena istorijom nacije. Država je dužna da veže našu istoriju sa našom budućnošću, a ona tu našu budućnost može da veže samo tako kad se stvore pretpostavke za odgoj, nacionalni i fizički, naše omladine. Eto, gospodo narodni poslanici, kad smo svesni ovoga problema i kad znamo kakvu istorijsku misiju namenjujemo našoj omladini, onda moramo da odgovorimo jestno na pitanje koje sam postavio, da Zakon o obaveznom fizičkom i nacionalnom vaspitanju naše omladine dolazi u pravo vreme, jer treba kod ove omladine stvarati novi duh za velike nacionalne, socijalne i ekonomske reforme.

Treba da konstatujemo da je cela naša politička istorija od Ujedinjenja do danas uglavnom bila ispunjena političkim, odnosno plemenskim borbama: da se ekonomskim i socijalnim problemima poklanjalo malo važnosti i da našoj omladini uopšte nije nikakva pažnja posvećivana. Zato ovaj predloženi zakonski projekt o obaveznom fizičkom i nacionalnom vaspitanju naše omladine treba ne samo da fizički odgoji tu našu omladinu nego da razvija i viteške vrline naše jugoslovenske rase, da odgaji našu omladinu u jednom novom nacionalnom duhu, u jednom novom socijalnom nacionalizmu koji treba da ima svoj sadržaj u velikim socijalnim i ekonomskim reformama i koji će prema tome dobiti svoj sadržaj i socijalni i ekonomski. I dobro je rekao Ministar za fizičko vaspitanje, g. dr. Hanžek, da u ovom zakonskom projektu nema nikakvih, niti rezervisanih, niti neizrečenih tendencija agresivnog političkog ili vojničkog značaja. Mi to shvatamo utoliko ispravnim, ukoliko je g. Ministar time smerao na organizaciju i vaspitanje talijanske fašističke omladine, udružene u fašističke Balile, ili na organizovanje nacionalno socijalističke omladine u Nemačkoj u Hakenkrojceru. Talijanska fašistička omladina u početku je služila samo stanovitim svrhama svoje partije, koja je postala, rekao bih, narodni pokret, koji se istovetio najprije sa narodom a kasnije i sa državom.

I zato, gospodo narodni poslanici, i ako mi odričemo ovome zakonu da ima nekih agresivnih tendencija, ili političkih ili vojničkih, mi tom zakonu pridajemo ogromnu političku i nacionalnu važnost, jer taj zakon treba da vodi našu omladinu onim putem, kojim mi držimo da se naš jugoslovenski nacionalizam treba kristalizovati; taj zakon ima da vodi našu omladinu ne da slepo sledi ideje i primere susednih država, koje su se ideje tamo razvijale pod stanovitim prilikama i okolnostima nego da jugoslovenskoj omladini damo jedan takav odgoj da se ona razvija u jugoslovenski nacionalni pokret i da ona primi onaj oblik i sadržinu, koji će doneti i u interesu države i u interesu nacije naš nacionalni preporod i socijalnu obnovu i koja će znati da svrši sa parolama koje je donela velika francuska revolucija, i da se zadoji sa novim idejama velikog socijalnog jugoslovenskog nacionalnog pokreta.

I, gospodo narodni poslanici, radi toga mi moramo da konstatiramo, da je ovaj zakon od eminentne važnosti za odgoj naše omladine a i iz toga razloga što se za provadanje ovoga zakona apelira na naše Sokolstvo. Naše Sokolstvo ispunilo je i ispunjava časno svoju veliku istorijsku misiju i pre rata i

za vreme rata i posle rata; ono stoji na straži našeg jugoslovenskog nacionalizma i ono okuplja svu djelatovnu i živu snagu našega naroda, te ono ovim zakonom dolazi u priliku da neposredno deluje, i da obavezno odgaja našu omladinu u jugoslovenskom nacionalizmu, da je vaspitava fizički, i usavršava lepe odlike naše jugoslovenske rase. Kada ovaj fizički i nacionalni odgoj naše omladine leži u rukama Sokola, koji je svojim radom dao puno dokaza da mu je u prvome redu i najveća njegova svetinja opšti nacionalni interes, mi imamo puno poverenja i vere da će taj zakonski projekat doneti ploda i učiniti da se naša omladina odgoji u onom pravcu koji mi zamišljamo.

Zato, gospodo narodni poslanici, imajući na umu da donošenjem ovoga zakona o obaveznom fizičkom i nacionalnom vaspitanju naše omladine mi hoćemo da našoj omladini damo mogućnost da se razvija u pravcu jugoslovenskog nacionalizma, koji ima dubinu svoga sadržaja u velikim socijalnim i ekonomskim reformama u cilju socijalne i ekonomske obnove, mi smo dužni da taj zakon omladini damo, da bi ona u istini bila ona garancija naše velike budućnosti, koja nam je historijom nametnuta, da provede veliku našu nacionalnu misiju. Pod tim načelima mi verujemo da će taj jugoslovenski nacionalizam, sa socijalno-ekonomskom obnovom koju mi spremamo, doneti stvarnu snagu za veličinu naše otadžbine Jugoslavije i da će ona zagarantovati snagu i veličinu naše nacije. (Burno pljeskanje).

Pretnednik dr. Kosta Kumanudi: Reč ima narodni poslanik g. dr. Miloslav Stojadinović.

Dr. Miloslav Stojadinović: Gospodo narodni poslanici, ja bih pre svega hteo da uverim druga Dušana Živojnovića, koji čini umesnu upadicu, da ću ga zadovoljiti time što ću se starati da kažem nešto novo i tako učinim ovu diskusiju interesantnom, u toliko više, jer je po sredi veoma važno nacionalno pitanje.

Gospodo narodni poslanici, pitanje ovoga zakona postavlja se konkretno, a ono glasi: da li je potreban ovaj zakon i kako i na koji način omogućiti njegovu najširu nacionalnu primenu. Mi smo svi saglasni u tome da je zakon potreban; na prvo pitanje, znači, odgovor je afirmativan. Zakon je neophodno potreban u sveopštem nacionalnom, u socijalnom, pa ne grešimo ako, bismo, s obzirom na dalje konsekvence toga stanja opšteg napretka, mogli i smeli reći, da je zakon i uopšte privrednom, ekonomskom interesu, jer privredni napredak nesumnjivo rezultira iz konsolidovanih socijalnih i nacionalnih prilika naše kao i svake druge zemlje. Ja bih, gospodo narodni poslanici, u koliko se tiče prvog pitanja: da li država može, da li ima prava, i da li treba da se koristi omladinom i da joj nametne obavezno telesno vaspitanje, na to pitanje dao odgovor afirmativan, ali bih ga odmah dopunio i izvesnim socijalnim momentima veoma važnim, gotovo presudnim u ovom slučaju.

Mi znamo da su gotovo sve države u Evropi u toku 19 stoleća podvrgle omladinu obaveznom školskom vaspitanju i uvele obligatnu osnovnu nastavu uz upadljivo dezinteresovanje svih država prema bitnom pitanju šta biva posle sa omladinom kada ona završi osnovnu školu. To je odlika perioda stare liberalne škole, ako hoćete i škole Mančestarske, škole koja se docnije izvrgnula u jedan sistem gde je

omladina, blagodareći dezinteresovanosti države, htela ne htela, morala podleći nečijem uticaju, a ona je, naravno, podlegla uticaju revolucionarnih struja. Duga praksa u toku 19 stoleća, naročito druge polovine, i dalje do poslednjeg sevskog rata pokazuje da se država ne interesuje za dalju sudbinu omladine koja, po neumitnim zakonima da je najjači onaj koji stalno ispoljava uticaj žilavog, — borbenog duha, podleže uticaju struja koje su van države pa samim tim i protiv države. Negativni uticaji stvoreni na taj način ogledaju se u čitavom nizu nesvesnih pokreta, a kulminaciju njihovu neka pokaže i slučaj, ne usamljen, gde je u Rusiji za vreme onoga perioda revolucije, rođena kćerka generala Trepova, komandanta Petrograda, podmetala čak i bombe pod jastuk svoje rođenom ocu, da bi za vreme dok on spava, mogla da ga ubije. Imate milione, nebrojeno tih i takvih možda i težih primera, gde je omladina otrgnuta od uticaja državnog i nacionalnog bila u službi razornih elemenata sa izrazitom težnjom rušenja države i poretka. Ovaj slučaj koji sam izneo nije usamljen. Molim vas, gospodo, nema ni jedne države u Evropi u drugoj polovini prošloga stoleća pa sve do rata gde nije moglo da se utvrdi pravilo da je u srazmeri tog neželjenog udaljivanja države od omladine išlo i udaljivanje omladine od države, a u daljim posledicama toga negativnog razvitka nikli su odnosi koji su u opšte razdvojili državu i omladinu — kao da su u pitanju dva neprijateljska tabora. I u koliko je više država zaboravljala omladinu posle svršene osnovne škole, preostavljajući je sebi samoj, u toliko se je više i jače ispoljavao uticaj na omladinu sa drugih strana. Ona, omladina nikada nije bila mrtva ali je, eto, njena odanost promenljiva.

Blagodareći velikim revolucionarnim pokretima koji su crpeli svoju snagu iz poremećenih socijalnih i privrednih odnosa Evrope uspeo se da omladinu stavlja u službu ideja i duha koji su bili sve drugo samo ne državotvorni. Svi ti pokreti bili su zadahnuti jednim borbenim duhom, a duh je taj koji čuva snagu svih pokreta društvenih i daje im pravi smisao.

Gospodo, ja sam od onih koji ne deli u potpunosti materijalističko shvatanje po kome bi se čovek mogao smatrati kao automatski izraz sredine u kojoj živi. Ja verujem u veliku i stvaralačku moć duha, volju i snagu čoveka koji takode svojom svešču dejstvu na sredinu, stvara je, menja i dopunjava.

Mi utvrđujemo n.pr. u Nemačkoj, gde je nekada bio najjači socijalizam izvestne paradokse, gotovo anomalije, tamo gde je diferenciranje društva dostiglo kulminaciju, pa bi samim tim i doktrina marksistička trebala da nađe svoju najdosledniju primenu, da se baš tamo duh nameće materiji.

U Vestfaliju, gde imate fabriku do fabrike, dimnjak do dimnjaka, gde jure vozovi sa nekoliko paralelnih koloseka, gde je sve u najvećem naponu stvaralačkog kapitalizma, i gde se i gradovi karakterišu time što nemaju druge kompozicije stanovništva sem gotovo čistog radničkog elementa, i gde bi po dijalektici marksizma trebao da bude i socijalistički pokret najjači, jer su najjači ekonomski preduslovi za organizaciju i borbu, da je baš tamo bio mnogo jači uticaj hrišćansko-socijalistički nego revolucionarni, što objašnjava, nezavisno od ekonomskih i socijalnih uslova da se jačina duha može da nametne, da može da uspostavi jedan drugi poredak

i da ga stavi u službu ideje protivupoložne onoj koja ide za tim da stanje u osnovi menja. Mnogo sličnih primera imamo i kod nas, u celoj našoj istoriji. Za vreme poslednjeg rata u doba apsolutne poremećenosti stanja, u onom strahovitom položaju za pojedince, grupe i narod, gde smo bili izgubili svoju državu, i gde se automatski trebalo da pojavi sumnja u sve i izgubi vera u sve, mi nošeni svežim nacionalnim duhom nismo podlegli ničijem uticaju, najmanje štetnom, nego smo, kroz taj svoj duh nosili visoko zastavu ne samo srpske slobode nego i slobode svih Jugoslovena. Ovu velelepnu zgradu naše države ostvarili smo blagodareći u prvom redu tome duhu, toj veri, koja nas je vodila iz pobeđe u pobeđu. Stvarati duh, gospodo, to je vrlo važna stvar. I, gospodo, kad govorim o tome duhu, ja moram da učinim jednu paralelu sa velikim pokretima koji se u Evropi stvaraju u poslednjim godinama i nagoveštavaju dalje promene novijeg datuma. Naročito je interesantan i važan pokret fašizma u Italiji, koji je tu skoro slavio desetogodišnjicu svoga rada, i ja bih rekao, bez preterivanja stvari i svoga uspeha. U momentu kad naša delegacija vodi trgovinske pregovore sa Italijom zgodno je i celishodno da progovorim nekoliko reči i o njenim novijim pokretima. Musolini je van svake sumnje jedan veliki čovek i jedan pozitivan, rekao bih jedan najpozitivniji duh u socijalnom, konstruktivnom pa ako hoćete i u ekonomskom smislu reči. On je taj koji je uneo duh u italijansku omladinu, stvarajući organizacije na jedan majstorski možda genijalni način. Ta organizacija treba da je predmet i naše naročite studije. Da bi došao do idealne jačine fašističke organizacije, on je podelio omladinu na razne grupe, a njihov ima više no što ih nabroja podneti zvanični izveštaj koji pominje samo organizaciju Balila, dokle je propustio omladinsku organizaciju Marinera, kojih ima vrlo mnogo u svima primorskim gradovima kao i na selima uopšte pored mora. Ova organizacija italijanske mladeži, vešto izvedena i majstorski prilagodena potrebama fašizma pretstavlja nešto vrlo pozitivno i jedan konstruktivan, zdrav elemenat u socijalnom i nacionalnom životu Italije. Musolini je išao za tim da stvori snažan fašizam i on je u tome uspeo. Ceo sistem je inače spretno i razumno primenjen tako da je u skladu s tim izvedeno i dalje snaženje same stranke. Članom fašističke stranke u Italiji može postati samo onaj kome se pruži mogućnost da se upiše prilikom stvaranja upisa u stranku, a on se pruža retko i traje samo nekoliko dana. Tako se sistematski otežava stupanje u fašističku stranku starijim ljudima što za samu stvar nije ni potrebno, jer fašizam traži priliv snage od omladine. Fašistički sistem potpuno osvaja omladinu koja je sva pod njegovim uticajem, a samim tim i nova Italija dobija pečat fašističke snage i borbenosti, jer se slivaju u jedno nedeljivo. Sva omladina bez razlike ide kroz fašizam ka izražaju svoje nove snage. Već od 6—8 godine ona je u Balili, odnosno Marinera, zatim od 8—16 godina u avangardistima, a zatim, pre stupanju u vojsku, ona ulazi u kategoriji Đovani (mladi fašisti). Tek onda kad omladina prođe kroz sve te organizacije postaje automatski član fašističke stranke i njena najbolja vojska. I zato što su sva italijanska deca u jednoj od ovih vrsta organizacija, koje se dopunjuju sistematski i smišljeno sprovedenom organizacijom žena, zato je, blagodareći toj majstorskoj organizaciji duhovnog i faktičkog vode

Musolinija, obezbeden uspeh italijanske omladine u smislu principa koje interno postavlja fašizam. Omladina znači, postaje fašistička spontano u smišljenoj evoluciji materije i duha. To je jedan sistem koliko smišljen, toliko isto i razborit sa gledišta unutrašnje politike Italije, i kad mi govorimo o sistemu organizovanja fašističke omladine, mi, koji nismo upućeni da ga u svemu kopiramo, možemo spretnim upoređenjem ipak naučiti dosta a naročito tamo gde treba stvarati oduševljene pionire pokreta i ulivati mu duh nacionalne snage i radljivosti. Organizacija fašističke omladine, ostajući na čisto socijalno-organizatorskom terenu i apstrahujući sve druge odnose naročito one spoljne prema drugim narodima, pruža i po formi i po sadržini apsolutno pozitivnu organizaciju koju bi mogao samo onaj da potcenjuje koji joj u opšte ne poznaje obim ni smisao.

Ja nemam nameru da glorifikujem fašizam niti u opšte da diskutujem opširno njegova preimućstva koliko da nepristrasno analiziram pitanje koje se postavlja u konkretnoj formi organizacije omladine. Fašizam se poglavito javlja u periodu jačih borbi protiv boljševizma u Italiji, onda kad je poremećena socijalna ravnoteža Italije tražila spas u povratku socijalnog mira i ravnoteže. Tada stupa na scenu Musolini da sa svojim borbenim organizacijama, i uz punu pasivnost buržoazije italijanske, spasava naredak tekovine zasnovane na njemu. Veliki fabrikanti Lombardije zahvaljuju njemu i njegovoj borbenosti ako im je vratio njihove fabrike, koje bejahu nasilno eksproprisane, da bi uspostavio socijalni naredak, koji je odgovarao težnjama savremenog društva. Musolini se javlja sa izrazitim, određenim socijalnim težnjama tako da svi greše što taj veliki duh potcenjuju obzirom na velike usluge koje je učinio Italiji a možda i celoj Evropi, jer je uspeo da uspostavi jedan novi red stvari. Pri tome ne smemo zaboraviti glavno a to je činjenica da je sve to radeno u prvom redu sa omladinom i novim duhom čiji je nosilac bila ona još od prvih dana.

Tako isto i veliki pokret, sa malim nijansama u razlikama koji se javlja u Nemačkoj u vidu hitlerizma, ima slične socijalne tendencije. I, gospodo, ono što je najinteresantnije, i tu vidimo omladinu. Hitlerjugend, koja je snaga i nosilac hitlerskog pokreta i duha. I ta omladina, Hitlerjugend, nosilac sasvim novog pokreta daje nove legione, i dovodi do pobeđe i neverovatne snage kojoj Hitler u prvom redu zahvaljuje da je danas u Nemačkoj svemoćni gospodar. Omladina, za koju rekoso u početku, da je sve do velikog rata bila velikim delom u službi nemirnih struja, sad je u Evropi svuda u službi države i nacije.

Mi vidimo dalje da i Austrija nehotično prelazi na tako zvani korporativni sistem, koji će možda biti sretna sinteza ovih sistema. Austrija se možda i nehotično približuje ovom sistemom Nemačkoj, i ako se po formi još uvek od nje razdeljuje. A identičan sistem tih zemalja stvoriće nesumnjivo i uslove za sve jače i dalje njihovo zbliženje, jedno pitanje u ostalom o kome će biti reči na drugom mestu.

Ako se ovaj problem postavi ovako u svome velikom obimu i značaju kao problem duha, kolektivnog i nacionalnog i ako se, u vezi svega toga, traži da i naš omladinski pokret bude nošen jednim velikim duhom, onda se odmah i samim tim približujemo pitanju sa kojim duhom mi ulazimo u ovu

novu organizaciju. Ja sam dovoljno i jasno naglasio smisao toga duha, u njegovoj nacionalnoj snazi i nadmoćnosti, duha narodnog koji je vazda stvarao i podizao. I ne samo to, njegova su preimućstva i u duralnosti naše rase, njenoj neverovatnoj borbenosti, o kojoj je nemački pisac Kajzerling bez ikakvog dubljeg poznavanja naših odnosa na Balkanu govorio sa onako drastičnim preterivanjem i nipodaštavanjem. Mi, koji imamo svakako veliku rasnu snagu i polet, žilavost i otpornost, nama nije potrebna veštačka regeneracija naše inače snažne rase, koja je, možda u jačoj meri no druge, očuvala svu svoju svežinu. Naročito u odnosu na narode stare kulture i zrele u svome dugom razvitku i iskustvu, mi smo još sveža, mlada i snažna rasa, prema tome nama ne treba upotpunjavanje omladinskih organizacija jednim veštačkim duhom van ovoga čisto nacionalnog koji uz to ima i svoje socijalno-političke težnje. Mi tim duhom raspoložemo i samo ga treba dopuniti savremenim težnjama i očuvati u svojoj rasnoj svežini, a to će biti ako shvatimo veliki napor novog doba i sve njegove potrebe kako s obzirom na potrebe nacije unutra tako isto i spolja. Nama isto tako ne treba neko veštačko oduševljenje putem stvaranja specifično rasnih teorija, antisemitizma, izazivanjem drugih ili tome slično, kako bismo tim veštačkim merama došli do izražaja i snage naše omladine. No i pored svega toga, pored tog zdravog oslonca za novi omladinski pokret, ovaj mora u potpunosti biti nošen jednim duhom, nadahnut jednom nepokolebljivom verom a iznad svega, moraju ga nositi oni koji su i sami u tome duhu, jaki i smeli u isto vreme. Ma koliko ovaj zakon bio inače potreban i ma koliko odgovarao socijalnim i nacionalnim interesima naše zemlje, ipak se s obzirom na izvesne teškoće u njegovoj momentanoj primeni, postavlja pitanje koje u najjačoj meri mora da zanima Narodnu skupštinu o mogućnosti efikasne primene ovog zakona, a mi bismo hteli da ta primena bude što veća i obilnija. Jedan zakon bez sankcije nije zakon, ali tako isto vrednost jednog zakona, specijalno ove vrste, mora se ceniti po stepenu verovatnoće koju daje za dalju, dobru i sigurnu primenu. Ovaj zakon treba da se populariše kod najširih narodnih slojeva, treba da celu organizaciju, ceo pokret nosi snaga duha, elana i borbenosti.

Da li smo mi učinili sve pripreme u tome pravcu i da li možemo sa ovako smišljenom organizacijom doći do inače istog cilja. G. Ministar predlaže da mu se da dva miliona dinara da bi mogao da stvori jedan skroman aparat kako bi ovaj zakon sproveo u delo. Ja kažem, da je ta suma apsolutno mala i nedovoljna, i mi bismo podcenjivali značaj ovog velikog socijalnog i nacionalnog problema, ako bismo otvaranje njegovo uslovljavali ovako malom sumom. Ja znam vrlo dobro da g. Ministar vodi računa o narodnim nevoljama i finansijskim teškoćama, ali tako isto znam i za njegovu intimnu želju da dobije veću sumu. Na žalost nemoguće je dobijanje većih suma. Ja znam, da on ta mišljenja zastupa i zato smem biti tumač njegovog mišljenja. Ali, gospodo, postavlja se pitanje kako će se primeniti ovaj zakon bez sredstava pa čak i bez ostalih preduslova za jednu širu primenu istog. U prvom delu se, dakle, javlja potreba nacionalna i socijalna za jednim ovakvim zakonom, dokle se na drugoj strani otežava primena ovog zakona, a te teškoće veće su od običnih. Mi imamo jednu razumnu organizaciju koja je

sokolska. Ta organizacija je plod privatne inicijative, plod probudene svesti i nacionalizma, a iznad svega plod potrebe da se nasuprot onih, koji su nas tlačili, istakne i postavi jedna jaka volja i vera našega naroda u borbi za slobode. Mi smo to i ranije postizavali formiranjem sokolskih organizacija čiji ih je zdrav duh vodio do punog uspeha. Hitlerjugend i fašistička omladina izražaj su takode privatne inicijative i ako sa drugim političkim težnjama. Gospodo, ovde se postavlja pitanje hoće li se organizacije naše omladine svesti na to da državni funkcioneri ulivaju duh omladini i da budu nosioci velike ideje, koja se teži kroz ovaj zakon da sprovede, ili će se ta velika zamisao ostvariti na drugi način. Ja mislim da ćemo teško doći do ostvarenja tih velikih ideja, ako državni aparat i činovništvo budu instrument za ostvarenje velikih ciljeva po ovom zakonu. Ja tu izdvajam svoje mišljenje. Mi moramo da radimo na stvaranju jednog duhovnog pokreta, da se svuda može osetiti da smo mi svi nošeni jednim velikim nacionalnim omladinskim pokretom, jednim duhom koji će ulivati živa sila borca a ne činovništvo. Ako ta vera i takav duh sa pravim nosiocima ne budu stvoreni onda od ovoga pokreta ne možemo očekivati osobite rezultate. Na taj način zakon gubi svoju efikasnost i svoje plodno, nacionalno dejstvo i on je promašio svoj cilj. Ja bih se ovde samo dotakao i jednog paragrafa u kome se u zakonskom predlogu pokušalo da na neki način dođe do jednog kompromisa između mišljenja, koje se nalazilo u vladinom projektu i onog mišljenja, koje je bilo u Odboru, a u kojima se stvarno ispoljila i jedna principijelna razlika. Stvar je u ovome: G. Ministar, odnosno Kraljevska vlada, učinio je predlog da se nadzor radi izvođenja ovih organizacija poveri i vrši preko nadzornika za obavezno telesno vspitanje. Gospodin Ministar u ime Vlade nesumnjivo imao je u vidu i bio je bliži shvatanjima ove vrste koje sam ja naglasio, a na ime, da se stvori jedna organizacija, jedna nova ustanova, da se stvore određeni organi za rad u ovom pokretu i jedan specifično omladinski duh, jer bez toga duha koji treba da oživi te ustanove, one su apsolutno osuđene na propast. G. Ministar, vidim, nije uspeo u plediranju za jednu stvar ovakve vrste da se kroz samostalan pokret omladinski stvore i samostalne institucije i samostalni organi koji će biti u službi ovoga nacionalnoga duha. Odbor je na mesto te lepe ideje ovde inaugurisao jednu drugu t.j. da opšte upravne vlasti (Jedan glas: Sreski načelnici), da, sreski načelnici treba da vrše po predlogu odbora nadzor nad organizovanom omladinom. Gospodo, ja sam poslednji koji bi potcenjivao autoritet sreskih načelnika i upravnih vlasti uopšte i ne bih ni želeo da ih uvlačim u ovu diskusiju: ali ja se pitam i to s pravom, da li, kako i u koliko ćemo mi moći, mi koji treba da se koristimo iskustvom i svojim i drugih naroda, Italijana, Nemaca i drugih, kako ćemo mi taj duh omladine koji je za pothvate ove vrste uslov sine qua non, kako ćemo taj duh da stvorimo preko upravnih vlasti? Stvar je, ovako postavljena, apsolutno nemoguća. A ja kažem da je to jedna opasnost ako bi se usled ovoga onemogućila najefikasnija primena ovog zakona. Ostvarenje ovog duha, rekošmo da je u samom zakonu, ja taj duh i ne diskutujem, ali primena i ulivanje toga duha u našu omladinu, njene duše i snagu ne može da se ostvari pomoću ovako zamisljene saradnje upravnih vlasti i državnih organa,

nego stvaranjem jednog novog pokreta. Na jednoj strani bojazan od neefikasnosti primene zakona, na drugoj strani pak oskudica sretstava tako da bih rekao, zajedno sa vama: daj Bože da jedan ovako lep zakon nađe svoju širu primenu, i da jedna ovako divna zamisao u potpunosti uspe. Ali, gospodo, to nije razlog da mi taj zakon odbijemo. Naprotiv, to može baš biti razlog za ubrzano donošenje ovoga zakona no s tim da ga posle dopunimo brzo sopstvenim inicijativama i u punoj doslednosti rada na opštoj nacionalnoj i društvenoj konsolidaciji. Gospodo, mi ne smemo stati ovde nego moramo pomoći Kraljevsku vladu u merama da bi smo ostvarili ono što čini stvarnu mogućnost, ono što čini da se stvori kod nas pravi pokret omladinski, da se ulije jedan nov duh, stvori jaka kolektivna volja omladine u službi nacije, i da na taj način omogućimo da ovaj zakon bude u istini efikasan. Ja ću sam glasati za ovaj zakon, sa rezervama koje sam učinio u toku svog kraćeg izlaganja i sa željom, da se ne stane kod ovoga, nego da se omogući takav duh i takva omladinska organizacija koja će zaista dati dobre rezultate koje se očekuju od njega. Na mesto da ovde stanemo neka ovaj zakon bude početak daljeg, energičnijeg i, iznad svega, savremenijeg rada u tome pravcu.

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Ima reč Ministar za fizičko vaspitanje naroda g. dr. Lavoslav Hanžek.

Ministar fizičkog vaspitanja naroda dr. Lavoslav Hanžek: Gospodo narodni poslanici, meni je vrlo milo što se svima govornicima ove Skupštine mogu zahvaliti na onim toplim osećajima kojima su oni ovaj zakon pozdravili i o njemu raspravljali. Gotovo sve primedbe g.g. narodnih poslanika o samom predmetu ostale su samo dobre pobude, dobri razmišljaji o stvari, i, mogu reći, da zabacivanja u osnovnim principima samog zakona nije bilo. Uglavnom, gospodo narodni poslanici, bilo je s jedne strane optimizma, a s druge strane skepse o tome hoće li se taj zakon moći sprovesti u život. Ja sam, dakako, jedan od onih koji verujem da će se zakon sprovesti u život i da će one ciljeve koje sam u mom ekspozeu naznačio moći da ostvari, dakako, uz izvesne pretpostavke koje važe za svako stvaranje. Ja verujem u uspeh zato, jer verujem u potpunu istinitost reči gospodina narodnog poslanika Miloševića, koji je telesno vaspitanje, viteško natecanje, označio i pokazao kao jedan od elemenata naše narodne psihe i našeg narodnog značaja. Ja verujem da će, uspeti prikupiti čitavu našu omladinu za viteško vaspitanje, kad je ono jedna od predispozicija, da opšte stvari krenu dobrim putem.

Ja znam da su prilike u kojima živimo teške, ali mi od stvari ne možemo odvratiti onu skepsu koju je izrazio g. dr. Auer. Ja delim mišljenje g. dr. Stojadinovića da materijalističko shvatanje istorije danas, baš u vremenu kad pred očima gledamo pokretnu snagu ideje ljudskoga duha, ne možemo akceptirati. Ne možemo akceptirati i zato, što mi preživljujući svoju istoriju i sećajući se predratne Srbije i teških njenih ekonomskih i materijalnih prilika, a gledajući ono herojsko delo koje je izvela, moramo priznati, da je to izveo onaj elan narodnog duha, kako je to lepo naglasio u svome govoru g. Mita Dimitrijević. I taj duh mi želimo da evociramo u našoj omladini i budućim generacijama, za naše nove kreacije.

Znam da može biti mnogo skepse za izvođenje toga, ako se gleda na strane zemlje i na stvaranje i rešavanje ovog problema onim i onakvim predispozici-

jama, koje tamo postoje. Mi, gospodo, ne treba da stvaramo duh niti solucije, jer one već postoje, one su već dovoljno formulisane. Mi treba da tu ideju osposobimo za život i da damo nosioca toj ideji da se pretvori u delo. Na kraju imamo i tu prednost, da ne treba da tražimo niti »firera« niti »duke«, jer imamo svoga vodu u osobi našeg Kralja. (Opšte burno pljeskanje i uzvici: »Živeo Kralj!«). I kad imamo tu prisutnu ideju za koju treba da odgajimo našu omladinu, kad imamo već svoga vodu, onda zbilja ostaje samo na nama, kako je kazao predgovornik g. Kraljević, da pokažemo jesmo li sposobni da jednu stvar provedemo u delo i život. Na nama je, gospodo narodni poslanici, da svaki u svom sreću to treba da učini, na nama je da propagiramo tu stvar po svima krajevima naše države. Kod toga ne treba da se plašimo niti onog državnog aparata koji pri tome sudeluje, kad znamo da taj državni aparat treba i mora da bude i nacionalni aparat. Ja sam stvar dao u ruke narodnog učitelja.

Ja imam veliko poverenje u učitelje narodnih osnovnih škola. Znamo da su ono što je dobro stvoreno u našem narodu, u velikom delu stvorili pučki učitelji. Mi verujemo da oni imaju tu veliku istorijsku misiju da i budućnost naše otadžbine, budućnost naše omladine, osiguraju svojim velikim trudom i svojim velikim radom. Na njih sam računao i na njih svi računamo i na njih gledamo (Burno pljeskanje). I ja se nadam, kao što su oni u prošlosti izvršili to delo, da će ga i u budućnosti vršiti i stvoriti nove puteve našoj novosti. Molim vas da primite ovaj Zakon. (Burno odobravanje i pljeskanje).

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Pošto se niko više nije javio za reč pretres je završen. Prelazimo na glasanje u načelu o predlogu zakona o obaveznom telesnom vaspitanju. Glasaće se na uobičajeni način »za« i »protiv«. Izvolite čuti prozivku.

Sekretar Milan Mravlje proziva poslanike da glasaju i oni su glasali ovako:

Glasali su »za«: Avramović Branko, Aksentijević Aleksandar, Aleksić Košta, Alilović Šaćir, Arandelović Jovan, Auer Ljudević dr., Babamović Jordan, Baljić Salih, Banjac Ljubomir, Batinić Jozo, Beširović Dimitrije, Bogdanović Iso, Božić Milan, Borisavljević Strahinja, Brušija Radoslav, Bukvić Aleksandar, Valjavec Stjepan, Veličković Miladin, Vidaković Vitomir, Vidović Bogdan dr., Vujić Dimitrije V., Gavrilović Branislav, Gavrilović Oto, Gajšek Karlo, Glavički Božidar, Grajić Pero, Grbić Emilijan, Gruber Franjo, Davidović Vitomir, Danilović Živko, Dervišić Đulaga, Dimitrijević Mita, Dimitrijević Hadži-Todor, Dobrovoljac Milan J., Dovezenski Jovan S., Dodić Aleksandar-Taka, Došen Mirko dr., Dragović Miloš P., Drmelj Alojzij, Duboković Juraj, Đokić Risto, Živanović Milan, Živković Isidor M., Živojinović Dušan M., Zaharić Čedomir, Zeljković Boško, Ivandekić-Ivko-
vić Mirko dr., Ivanišević Petar, Ivančević Dušan, Isaković Milivoje Đ., Jevremović Dragoljub dr., Jevtić Živo-
tije, Jevtić Mihailo R., Jevtić Radovan, Jeličić Boža C., Jovanović Aleksandar, Jovanović Đoka, Jovanović Jova, Jovanović Dobrosav, Kadić Husein, Kalamatijević Mihailo R., Katić Miloš, Kačanski Stevan, Kešeljević Nikola dr., Klinč Anton, Knežević Stjepo dr., Kožul Marko dr., Kraljević Dragan dr., Krstanić Risto, Krstić Vladimir, Krstić Zarije, Krstić Mihailo V., Krstić Simo, Kujundžić Andrija K., Kuntarić Ante dr., Kunjašić Joahim, Kurtović Vojko, Kurtović Šukrija, Lazarević Milovan, Lazarević Todor dr., Leušić Đuro dr., Lisavac Mladen dr., Lončarević Ivan dr., Lončar Stanko,

Lulić Petar, Makar Dako, Maksimović Stjepan, Marjan Đuro, Marjanac Simo, Marković Velimir Ž., Marković Milorad P., Marković Nikola, Matica Pavao, Matić Doka N., Mašić Marko, Metikoš Milan dr., Mijić Milan D., Miletić Vjekoslav dr., Milošević Gavro, Milutinović Milenko R., Milutinović Milorad D., Mitrović Jovan R., Mitrović Ljubomir M., Mozer Hans dr., Mravlje Milan, Mulalić Mustafa A., Nedeljković Uroš, Nikić Nikola dr., Nikodijević Arandel D., Nikolić Branko dr., Ninković Tripko, Ostojić Đuro dr., Paleček Ivan dr., Parabučki Đorđe, Paranos Spiro F., Pahernik Franjo, Patrnogić Ljuba, Perić Matej dr., Perić Millivoje D., Perko Dragutin V., Petrovar Lovro, Petrović Milan, Petrović Marko, Pešić Milutin, Pivko Ljudevit dr., Popović Dušan, Popović Jevtimije, Popović Milan V., Popović Svetislav dr., Praljak Nedeljko, Preka Nikola, Prekoršek Ivan, Pucelj Ivan J., Radić Ivan, Radović Savo dr., Radonić Milan, Rajić Toša dr., Ružić Viktor dr., Savić Arandel, Savić Sava V., Savković Ilija, Saračević Radenkō, Selmanović Alija, Simić Milorad, Sokić Miloje M., Spasović Vukašin, Spahić Vlado, Spindler Vjekoslav, Stažić Josip, Stanić Andra, Stevanović Milan, Stefanović Ignjat, Stijić Milan dr., Stojadinović Miloslav dr., Stošić Stamenko, Tešić Maksim, Tomić Jakob, Tonić Todor R., Toromanović Hasan, Trbić Vasilije, Trbović Uroš dr., Čuković Milan, Urek Ivan, Cenkić Juraj dr., Hanžek Lavoslav dr., Hasanbegović Avdo dr. (pretsedava), Šarković Tihomir, Šiftar Stevan.

Otsutni: Adić Ante, Anđelinović Grgur Budislav dr., Antonijević Dušan, Antunović Josip, Barać Branko dr., Bačić Stjepan dr., Benko Josip, Brkić Stepan, Bugarski Dragutin, Budišin Stevan, Bunović Milan, Varda Sever, Vasiljević Stevan dr., Veljković Veljko, Vidić Ješa dr., Vošnjak Bogumil dr., Vukićević Bogić dr., Gavrančić Oton dr., Gospodnetić Franjo, Grba Milovan dr., Grdić Vasilj, Grubanović Milan, Deme-trović Juraj, Dobrović Milan S., Drljača Branko, Đorđević Vladimir, Đurić Mihailo, Elegović Ivo dr., Živančević Mihailo, Živković Negosim dr., Zemljčić Jakob, Ilić Srda Milan dr., Isaković Mito, Janković Velizar dr., Jevtić Milutin Al., Jelić Milutin, Jeremić Živojin, Jovan Andrija, Kajmaković Omer, Knežević Lovro, Kovač Ante Lj., Kovačević Dragutin-Karlo, Kojić Dragutin dr., Koman Albin, Kostić Dragutin dr., Kostić Milorad J. dr., Kramer Albert dr., Kraft Stevan dr., Krejčić Anton, Krstić Milutin, Kujundžić Bogoljub K., Kumanudi Kosta dr., Lazarević Teodosije K., Lazarević Filip S. dr., Lončar Ivan, Lukić Živan dr., Maksimović Božidar, Malančec Vlado dr., Marinković Vojislav dr., Markić Franjo, Marković Milenko dr., Mastrović Ante F., Maceković Matija, Miletić Vladislav, Milošević Mladen P., Misirlić Jovan T., Mihailović Ilija P., Mihailović Svetislav dr., Mohorić Ivan, Nikić Fedor dr., Novaković Tode dr., Nuić Petar dr., Njamcul Ranko dr., Pavlič Alojzij, Perić Ninko dr., Petrak Nikola, Petričić Živko dr., Pištelčić Slavko A. dr., Pogačnik Viktor, Popović Dimitrije On., Popović Dobrivoje Ger. dr., Popović Kosta dr., Popović Milan dr., Princip Jovo, Prša Šime dr., Pustoslemšek Rastō, Radivojević Lazar, Radonić Miljan, Rako Janko dr., Rape Stane dr., Rorbaher Julijan dr., Santo Gavro dr., Sekulić Milan dr., Selić Joca M., Smiljanić Toma dr., Sokolović Nikola, Srškić Milan dr., Stajković Nikola, Stanišić Vladimir dr., Stanojević Dragomir M., Stanojević Milutin, Stefanović Živojin Ar., Stepanov Milivoj, Stevanović

Milan R., Stojković Milan J. dr., Strezović Krsta, Tadić Gligorije dr., Teodorović Vojislav, Tolić Ignjat M. dr., Topalović Milan, Trifunović Ljubiša,, Trkulja Stanko, Trpković Stavra K., Čirić Đorđe, Čirić Stevan, Uzunović Nikola, Urošević Mirko P., Urukalo Sergije, Fidančević Toma dr., Fizir Viktor, Fotirić Arsa, Hajdinjak Anton, Hodera Svetislav V., Hribar Nikola, Hristić Bora, Cemović Filip, Cerer Anton, Cipušević Metodije, Čorbić Branko, Čohadžić Hazim, Šega Ferdo, Šelmić Dragić N., Šečerov Slavko dr., Šiljegović Vladimir, Šnajdar Franjo, Šumenković Ilija dr., Šurmin Đuro dr.

(Posle glasanja)

Potpretsednik dr. Avdo Hasanbegović: Gospodo, izvolite čuti rezultat glasanja. Glasalo je u svemu 170 narodnih poslanika i svi su glasali »za«. Prema tome je ovaj zakonski predlog primljen u načelu. Prelazimo na pretres u pojedinostima. Molim g. izvestioca da pročita član 1.

Izvestilac dr. Stjepan Bačić pročita član 1 predloga zakona o obaveznom telesnom vaspitanju po predlogu Odbora.

Potpretsednik dr. Avdo Hasanbegović: Pošto se niko nije javio za reč, prelazimo na glasanje. Glasalice se sedenjem i ustajanjem na uobičajeni način.

Prima li Narodna skupština pročitani član 1? (Prima). Objavljujem da je pročitani član 1 primljen po predlogu Odbora. Izvolite čuti član 2.

— Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem, usvojila u pojedinostima od § 2 do § 31 predlog zakona o obaveznom telesnom vaspitanju po predlogu Odbora.

Potpretsednik dr. Avdo Hasanbegović: Pošto je Narodna skupština primila i u pojedinostima ovaj predlog zakona, prelazimo na poimenično glasanje u celini. Molim g. sekretara da izvrši prozivku.

Sekretar Milan Mravlje proziva poslanike da glasaju i oni su glasali ovako:

Glasali su »za«: Avramović Branko, Aksentije-
vić Aleksandar, Aleksić Kosta, Alilović Šaćir, Aran-
delović Jovan, Auer Ljudevit dr., Babamović Jordan,
Baljić Salih, Banjac Ljubomir, Batinić Jozo, Beširo-
vić Dimitrije, Bogdanović Iso, Božić Milan, Borisav-
ljević Strahinja, Brušija Radoslav, Bukvić Aleksandar,
Valjavec Stjepan, Veličković Miladin, Vidaković Vi-
tomir, Vidović Bogdan dr., Vujić Dimitrije V., Gavri-
lović Branislav, Gavrilović Oto, Gajšek Karlo, Gla-
vički Božidar, Grajić Pero, Grbić Emilijan, Gruber
Franjo, Davidović Vitomir, Danilović Živko, Dervišić
Đulaga, Dimitrijević Mita, Dimitrijević Hadži-Todor,
Dobrovoljac Milan J., Dovezenski Jovan S., Dodić
Aleksandar-Taka, Došen Mirko dr., Dragović Miloš
P., Drmelj Alojzij, Duboković Juraj, Đokić Risto, Ži-
vanović Milan, Živković Isidor M., Živojinović Dušan
M., Zaharić Čedomir, Zeljković Boško, Ivandekić-Ivko-
vić Mirko dr., Ivanišević Petar, Ivančević Dušan, Isako-
vić Milivoje Đ., Jevremović Dragoljub dr., Jevtić Živo-
tije, Jevtić Mihailo R., Jevtić Radovan, Jeličić Boža C.,
Jovanović Aleksandar, Jovanović Doka, Jovanović Jo-
va, Jovanović Dobrosav, Kadić Husein, Kalamatijević
Mihailo R., Katić Miloš, Kačanski Stevan, Kešeljević
Nikola dr., Klinč Anton, Knežević Stjepo dr., Kožul
Marko dr., Kraljević Dragan dr., Krstanović Risto,
Krstić Vladimir, Krstić Zarije, Krstić Mihailo V., Krstić
Simo, Kujundžić Andrija K., Kuntarić Ante dr.,

Kunjašić Joahim, Kurtović Vojko, Kurtović Šukrija, Lazarević Milovan, Lazarević Todor dr., Leušić Đuro dr., Lisavac Mladen dr., Lončarević Ivan dr., Lončar Stanko, Lulić Petar, Makar Dako, Maksimović Stjepan, Marjan Đuro, Marjanac Simo, Marković Velimir Ž., Marković Milorad P., Marković Nikola, Matica Pavao, Matić Doka N., Mašić Marko, Metikoš Milan dr., Milić Milan D., Miletić Vjekoslav dr., Milošević Gavro, Milutinović Milinko R., Milutinović Milorad D., Mitrović Jovan R., Mitrović Ljubomir M., Mozer Hans dr., Mravlje Milan Mulalić Mustafa A., Nedeljković Uroš, Nikić Nikola dr., Nikodijević Arandel D., Nikolić Branko dr., Ninković Tripko, Ostojić Đuro dr., Paleček Ivan dr., Parabuški Đorde, Paranos Špiro F., Pahernik Franjo, Patrnogić Ljuba, Perić Matej dr., Perić Milivoje Đ., Perko Dragutin V., Petovar Lovro, Petrović Milan, Petrović Marko, Pešić Milutin, Pivko Ljudevit dr., Popović Dušan, Popović Jevtimije, Popović Milan V., Popović Svetislav dr., Praljak Nedeljko, Preka Nikola, Prekoršek Ivan, Pucelj Ivan J., Radić Ivan, Radović Savo dr., Radonjić Milan, Rajić Toša dr., Ružić Viktor dr., Savić Arandel, Savić Sa-va V., Savković Ilija, Saračević Radenko, Selmanović Alija, Simić Milorad, Sokić Miloje M., Spasović Vukašin, Spahić Vlado, Spindler Vjekoslav, Stažić Josip, Stanić Andra, Stevanović Milan, Stevanović Ignjat, Stijić Milan dr., Stojadinović Miloslav dr., Stojić Stamenko, Tešić Maksim, Tomić Jakob, Tonic Todor R., Toromanović Hasan, Trbić Vasilije, Trbojević Uroš dr., Čuković Milan, Urek Ivan, Cenkić Juraj dr., Hanžek Lavoslav dr., Hasanbegović Avdo dr. (predsedava), Šarković Tihomir, Šiftar Stevan.

Otsutni: Adić Ante, Andelinović Grgur Budislav dr., Antonijević Dušan, Antunović Josip, Barać Branko dr., Bačić Stjepan dr., Benko Josip, Brkić Stepan, Bugarski Dragutin, Budišin Stevan, Bunović Milan, Varda Sever, Vasiljević Stevan dr., Veljković Veljko, Vidić Ješa dr., Vošnjak Bogumil dr., Vukićević Bogić dr., Gavrančić Oton dr., Gospodnetić Franjo, Grba Milovan dr., Grdić Vasilj, Grubanović Milan, Dementović Juraj, Dobrović Milan S., Drljača Branko, Đorđević Vladimir, Đurić Mihailo, Elegović Ivo dr., Živančević Mihailo, Živković Negosim dr., Zemljčić Jakob, Ilić Srđa Milan dr., Isaković Mito, Janković Velizar dr., Jevtić Milutin Al., Jelić Milutin, Jeremić Živojin, Jovan Andrija, Kajmaković Omer, Knežević Lovro, Kovač Ante Lj., Kovačević Dragutin-Karlo, Kojić Dragutin dr., Koman Albin, Kostić Dragutin dr., Kostić Milorad J. dr., Kramer Albert dr., Kraft Stevan dr., Krejčić Anton, Krstić Milutin, Kujundžić Bogoljub K., Kumanudi Kosta dr., Lazarević Teodosije K., Lazarević Filip S. dr., Lončar Ivan, Lukić Živan dr., Maksimović Božidar, Malančec Vlado dr.,

Marinković Vojislav dr., Markić Franjo, Marković Milenko dr., Mastrović Ante F., Maceković Matija, Miletić Vladislav, Milošević Mladen P., Misirlić Jovan T., Mihailović Ilija P., Mihailović Svetislav dr., Mohorić Ivan, Nikić Fedor dr., Novaković Tode dr., Nuić Petar dr., Njamcul Ranko dr., Pavlič Alojz, Perić Ninko dr., Petrak Nikola, Petričić Živko, dr., Pištelić Slavko A. dr., Pogačnik Viktor, Popović Dimitrije On., Popović Dobrivoje Ger. dr., Popović Kosta dr., Popović Milan dr., Princip Jovo, Prša Šime dr., Pustoslemšek Rasto, Radivojević Lazar, Radonić Miljan, Rako Janko dr., Rape Stane dr., Rorbaher Julijan dr., Santo Gavro dr., Sekulić Milan dr., Selić Joca M., Smiljanić Toma dr., Sokolović Nikola, Srškić Milan dr., Stajković Nikola, Stanišić Vladimir dr., Stanojević Dragomir M., Stanojević Milutin, Stevanović Živojin Ar., Stepanov Milivoj, Stevanović Milan R., Stojković Milan J. dr., Strezović Krsta, Tadić Gligorije dr., Teodorović Vojislav, Tolić Ignjat M. dr., Topalović Milan, Trifunović Ljubiša, Trkulja Stanko, Trpković Stavra K., Čirić Đorde, Čirić Stevan, Uzunović Nikola, Urošević Mirko P., Urukalo Sergije, Fidančević Toma dr., Fizir Viktor, Fotirić Arsa, Hajdinjak Anton, Hodera Svetislav V., Hribar Nikola, Hristić Bora, Cemović Filip, Cerer Anton, Cipušević Metodije, Čorbić Branko, Čohadžić Hazim, Šega Ferdo, Šelmić Dragić N., Šećerov Slavko dr., Šiljegović Vladimir, Šnajdar Franjo, Šumenković Ilija dr., Šurmin Đuro dr.

(Posle glasanja)

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Gospodo, izvolite čuti rezultat glasanja. Glasalo je u svemu 170 narodnih poslanika i svi su glasali »za«. Prema tome je zakonski predlog o obaveznom telesnom vaspitanju usvojen i konačno i na osnovu člana 64 Ustava biće upućen Senatu na dalji rad. (Odobranje i pljeskanje).

Sa Vašim pristankom, gospodo, ja ću današnju sednicu zaključiti, a za iduću sednicu predlažem ovaj dnevni red:

1 — Pretres izveštaja Odbora za proučavanje zakonskog predloga o dopunskom sporazumu uz sporazum o kliringu između Kraljevine Jugoslavije i Švajcarske Konfederacije;

2 — Pretres izveštaja Odbora za proučavanje zakonskog predloga o suzbijanju polnih bolesti;

Prima li Skupština ovaj dnevni red? (Prima). Iduću sednicu zakazujem za četvrtak, 23 ovoga meseca, u 10 časova pre podne sa primljenim dnevnim redom. Današnju sednicu zaključujem.

Sednica je zaključena u 11,30 časova.

PRILOZI

INTERPELACIJA

Svetislava Hodere, narodnog poslanika, na Ministra unutrašnjih poslova, o radu Leonida Čudnovskog, načelnika Sreza levačkog.

Gospodine Ministre, sreski načelnik u Srezu levačkom, Banovine moravske, g. Leonid Čudnovski i pored jasnih zakonskih propisa smatrao je da ima prava da se meša u izbornu borbu između dva kandidata od kojih je jedan, g. Bogosav Mihajlović, zemljoradnik iz Velike Kruševice, član Jugoslovenske narodne stranke, a drugi član Jugoslovenske nacionalne stranke. Tako g. Čudnovski zvao je sebi g. Bogosava Mihajlovića i tražio od njega da jednu izjavu da pripada Jugoslovenskoj nacionalnoj stranci inače neće dozvoliti da bude izabran za predsednika opštine; — ovakve izjave traže mnogi sreski načelnici, ne znam po čijim uputstvima.

G. Čudnovski najaktivnije je radio za vreme naknadnih izbora od 7 o. m. u Opštini veliko-kruševačkoj protivu naše stranke i našeg kandidata Bogosava Mihajlovića, nazivao pred seljacima antidržavnim i tražio od seljaka da oni ne glasaju za čoveka, koji je po mišljenju sreskog načelnika protiv države. Da je ovako sreski načelnik govorio prisutnim seljacima u zemljoradničkoj zadruzi u Velikoj Kruševici potvrđuje Stanimir Milovanović, Tihomir Jeremić, Dušan

Radenković i Miloje Spasić, svi zemljoradnici iz Velike Kruševice.

Pošto je ovakav rad sreskog načelnika u Levču javno gaženje jasnog zakonskog propisa u § 118 Zakona o unutrašnjoj upravi, to molim Gospodina Ministra da mi u Narodnoj skupštini odgovori na sledeća pitanja:

1 — Na osnovu čijeg naređenja mešao se je sreski načelnik g. Leonid Čudnovski u izbornu borbu u opštini Velikoj Kruševici?

2 — Misli li da uzme na odgovornost sreskog načelnika g. Čudnovskog zbog klevete, koju je nanio kandidatu Jugoslovenske narodne stranke Bogosavu Mihajloviću nazivajući ga antidržavnim, i

3 — Misli li da u ovom slučaju ima mesta primeni § 118 Zakona o unutrašnjoj upravi?

Primite, Gospodine Ministre, uverenje o mom odličnom poštovanju.

Beograd, 16 novembra 1933 godine.

Svetislav Hodera s. r.
narodni poslanik.

INTERPELACIJA

Milana A. Božića, narodnog poslanika, na Ministra šuma i rudnika o raskidu ugovora sa šumskim preduzećima »Krivaja» A. D.

GOSPODINU
PRETSEDNIKU NARODNE SKUPŠTINE
BEOGRAD

Pozivom na moju interpelaciju od 11 novembra ove godine kao i na odgovor Ministra šuma i rudnika g. P. Matice u tom predmetu, te s obzirom na eventualno stanje, čast mi je umoliti g. Ministra da mi izvoli odgovoriti na sledeće:

Poznato je da šumski radovi počinju u jesen i to u mesecu oktobru, najkasnije novembru. U kasnijim zimskim mesecima sprečen je često rad visokim snegovima i drugim elementarnim nepogodama.

Kako smo danas već ušli u drugu polovicu meseca novembra, to pitam Gospodina ministra da li je preduzeo sve potrebne mere da se u šumama »Krivaje« proradi.

Ovaj rad u šumama »Krivaje« potreban sa šumskog uzgojnog stanovišta, dakle je u interesu države, a nadalje potreban je sa socijalnog stanovišta da se zaposli radništvo pasivnog kraja, te da se radnici ne izlažu na milost i nemilost očitaj pljački, koju sada izvršuje drugo preduzeće u nekoj vrsti monopola, plaćajući radnike po din. 8 na dan.

Nadalje čast mi je pitati da li je g. Ministar već proveo formalno razrešenje ugovora između državnog erara i »Krivaje« usleđ višekratne povrede ugovora sa strane tog preduzeća.

Poznato nam je da je g. Ministar već pre pola godine preduzeću saopštio da će razrešiti ugovor ako ne udovolji svim svojim obavezama, proizlazećim iz

ugovornog odnošaja.

Kako preduzeće nije tim obavezama udovoljilo, stavljen je sa nadležne direkcije predlog, da se još prije jeseni ugovor razreši i time omogućiti drugome rad u tim šumama. Prema tome je g. Ministar šuma u posjedu celoga materijala potrebnog za raskid ugovora, te želimo znati je li ovoj opštoj potrebi udovoljio, što je od eminentne važnosti za celu istočnu Bosnu, a i sam državni prestiž. Nadalje molim da nam se saopšti, zašto još nije u delo privedena odluka Banske uprave glede raspusta preduzeća, što u istinu spada u resor g. Ministra trgovine, ali to je u vezi sa izjavom g. Ministra šuma od 11 ovog meseca, prema kojoj g. Ministar očekuje isporuku knjiga »Krivaja« i ako je g. Regenštraf prekinuo svaku vezu sa preduzećem, te nema nikakve nade da ćemo do potrebnih knjiga i dokumenata doći. Ovaj momenat nas upućuje na što hitniji i energičniji postupak protiv »Krivaje«.

Obzirom na kampanju koja se protiv naše države u stvari »Krivaje« vodi u inostranim novinama, držim da je hitnost ove moje interpelacije kao i interpelacija podnešenih 11-XI diktirana u interesu prestiža našeg državnog autoriteta.

Molim Vas, Gospodine predsedniče, da primite izraz mog odličnog poštovanja.

16 novembra 1933 godine
u Beogradu.

Milan A. Božić s. r.
narodni poslanik.